

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหมและวัตถุดิบภายในชุมชน

กรณีศึกษา อ.ประโคนชัย จ.บุรีรัมย์

เมธวดี พัยมประโคน^{1*} และ ชิดชัย สายเชื้อ²

Product design and development from silk and raw material from the community : study case of Prakhonchai district, Buriram province

Maywadee Phayakpraphon^{1*} and Chidchai Saichuea²

^{1,2}คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

^{1,2}Faculty of Architecture and Creative arts, Rajamangala University of Technology Isan, Nakhon Ratchasima campus.

* Corresponding author. E-mail address: maywadee2522@gmail.com

received: September 26,2022 revised: November 25,2022 accepted: December 13,2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหมและวัตถุดิบภายในชุมชน และ 2. เพื่อประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ กลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน อ.ประโคนชัย ได้แก่ กลุ่มกะลามะพร้าวสดมัน ต.ประโคนชัย กลุ่มผ้าไหมบ้านโคกเมือง ต.จระเข้มาก กลุ่มพัฒนาอาชีพผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่บ้านหนองบอน ต.หนองบอน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตงานไม้ กะลา และผ้าทอมือ มีการจัดตั้งกลุ่มมากกว่า 10 ปี ทุกกลุ่มสามารถพัฒนารูปแบบได้ตามคำสั่งซื้อด้วยแรงงานภายในชุมชน กลุ่มผู้ซื้อส่วนใหญ่เป็นคนภายนอกชุมชน 2 แบบสอบถามความพึงพอใจด้านการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ตัวแทนสัญลักษณ์ความสุขของครอบครัวไทย คือ ช้าง ไบบัว และหน้ากาลเหมาะสมต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน ดังนี้ 1. ชุดโคมไฟไบบัว ผลการวิเคราะห์พบว่าอยู่ในระดับมาก (\bar{x} = 4.50) 2. ชุดเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร ผลการวิเคราะห์ พบว่าอยู่ในระดับมาก (\bar{x} = 4.52) ได้แก่ ผ้าปูโต๊ะ ที่รองจาน ถาดรองช้อน ที่รองแก้ว 3. ชุดกระเป๋าสุภาพสตรีจากแนวคิดลูกมะเฟือง ผลการวิเคราะห์พบว่าอยู่ในระดับมาก (\bar{x} = 4.50) ได้แก่ กระเป๋าตารางค์, กระเป๋าทรงลูกมะเฟือง ขนาด 10", 14" และ 16" 4) ชุดหมอนตกแต่งห้องจากแนวคิดไบบัว ผลการวิเคราะห์พบว่าอยู่ในระดับมาก (\bar{x} = 4.46) ได้แก่ ชุดหมอนกลม ขนาด 48x48 cm., ชุดหมอนอิงเหลี่ยม ขนาด 46x46 cm., ขนาด 37x40 cm., ขนาด 37x46 cm. และขนาด 48x48 cm. 5) ชุดผ้าพันคอลายปักลายหน้ากาล ผลการวิเคราะห์พบว่าอยู่ในระดับมาก (\bar{x} = 4.44) 6) พวงกุญแจจากเศษผ้าไหม ผลการวิเคราะห์ พบว่าอยู่ในระดับมาก (\bar{x} = 4.42) ได้แก่ ปลอกหุ้มแก้ว และกระเป๋า

คำสำคัญ: การออกแบบผลิตภัณฑ์ ผ้าไหมทอมือ วัสดุชุมชน

ABSTRACT

This research project's objectives are 1.To design and develop products from silk and raw material from the community, 2. To assess the satisfaction of sample to product design. The study area covers 3 district which the leaders are Coconut shell group at Prakhonchai, Handwoven Silk at Chorakeh Mahk, Wood handicraft at Nong Bon. Findings of the research The research tool are Interview form for community enterprise group learders, found that the all group have experience more than 10 years and their can product product follow order. And questionnaire for professional of design 5, found that the symbols that represent happiness of Thai people were elephant, lotus, and kala face. Which come to design in scarf, bag, keychain, lamp, cushion, and table setting decoration as existing products. Secondly, in evaluating the performance of designing and developing the products in case of lamps,

found that there are table lamp, and floor lamp. In case of bags found that there are the pattern 1 a trifold wallet, pattern 5 a 10-inches multi-purpose starfruit bag, pattern 10 starfruit shoulder bag, and pattern 11 a 14 and 16 inches starfruit handbag. In case of bedroom decoration set, found that there are 48x48 centimeters circle cushion with hemming edge and non-hemming edge case, 46x46 centimeters lotus-leaf-style cushion, and 37x40, 37x46, and 48x48 centimeters rectangular and square cushion. In case of scarf, there are 2-colored sewing kala face is suitable for being such souvenirs and the 5-colored sewing is more suitable for scarf designing means. Key chain and eco-bag from silk tab are pattern a lotus leaves.

Keywords: Product Design, Handwoven silk, Raw material

บทนำ

อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างติดกับจังหวัดร้อยเอ็ดและมหาสารคาม ทิศใต้ติดประเทศกัมพูชา ทิศตะวันออกติดกับจังหวัดนครราชสีมา ทิศตะวันตกติดกับจังหวัดสุรินทร์ แบ่งเขตการปกครองเป็น 16 ตำบล 178 หมู่บ้าน มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ ปราสาทหินบ้านบุ, ปราสาทหินเมืองต่ำ (กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา พ.ศ.2478 เริ่มบูรณะ เมื่อ พ.ศ.2531 แล้วเสร็จในปี พ.ศ.2539 ปัจจุบันอยู่ความดูแลของสำนักงานอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำสำนวมบึง ซึ่งมีทิวทัศน์สวยงาม เมื่อสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ฝ่ายสัมพันธมิตรใช้เป็นที่พักเครื่องบินเสบียงอาหาร เมื่อยุติสงครามพบว่ามีนกน้ำชนิดต่าง ๆ อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 27. 2453)

ภายในอำเภอประโคนชัยมีสินค้าที่ขึ้นทะเบียนเป็น “สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” ประจำปี พ.ศ. 2555 จำแนกได้เป็น 14 ประเภท จากผู้ผลิตทั้งหมด 82 กลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้าน เช่น กระจยาสารท ปลาจ่อม น้ำพริกผัดแห้ง ข้าวสาร จิ้งหรีด ฯลฯ มากที่สุด จำนวน 29 กลุ่ม รองลงมา คือ กลุ่มเสื้อผ้าและกระเป๋า จำนวน 23 กลุ่ม, กลุ่มเครื่องไม้ เช่น ไม้กวาด, ภาชนะไม้ตาล, ศาลาไม้ ฯลฯ จำนวน 16 กลุ่ม กลุ่มผ้าทอมือ จำนวน 16 กลุ่ม, กลุ่มเครื่องจักรสาน เช่น ไม้ไผ่, เส้นพลาสติก ฯลฯ จำนวน 10 กลุ่ม, กลุ่มพรมเช็ดเท้า จำนวน 4 กลุ่ม, กลุ่มดอกไม้จัน จำนวน 3 กลุ่ม และกลุ่มกะลามะพร้าว, กลุ่มแปรรูปผ้าไหม, กลุ่มดอกไม้ใยบัว, กลุ่มงานไหมพรม, กลุ่มหมวกคาวบอย, กลุ่มไม้กวาดทางมะพร้าว, กลุ่มงานใบตอง, กลุ่มเสื่อคอกกระเช้า, กลุ่มผักปลอดสารพิษ, กลุ่มดอกไม้ใยบัว, จำนวนอย่างละ 1 กลุ่ม เป็นต้น (สำนักงานพัฒนาชุมชน อ.ประโคนชัย. 2560) สรุปได้ว่าสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของอำเภอประโคนชัย ได้แก่ อาหาร ไม้ สิ่งทอ และเครื่องจักรสาน

ผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ การนำความรู้ความชำนาญของตนเอง วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือช่างภายในบ้านมาพัฒนารูปแบบเพื่อแก้ไขปัญหาในวิถีชีวิตประจำวันจนกลายเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนสภาพสังคม ซึ่ง (ณรงค์ เสงี่ยมประชา, 2537) กล่าวว่า การกำหนดความหมายของวัฒนธรรมในพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2485 ให้ความหมายว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน และ (ยศ สัตตสมบัติ, 2544) กล่าวว่า สังคมมีความแตกต่างกัน สังคมเป็นการรวมตัวกันเพื่อความอยู่รอดของสมาชิก การที่สังคมจะดำเนินไปได้ด้วยดี พฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนจะต้องเป็นสิ่งที่ดีที่คาดคะเนได้ และสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของผู้อื่นได้

จากการสัมภาษณ์ นางกอบแก้ว ทวีกุล และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอประโคนชัย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2562) กล่าวว่ารูปแบบของสินค้าถูกกำหนดโดยผู้ซื้อหรือพ่อค้าคนกลางโดยช่างจะผลิตเพื่อค้าส่งและค้าปลีกในตลาดนัดชุมชน กลุ่มผู้ผลิตชุมชนประสบปัญหาด้านการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับยุคสมัยและความต้องการของตลาดด้านแรงงาน พบว่าช่างฝีมือส่วนใหญ่เป็นการรวมกลุ่มเครือญาติและคนรู้จักภายในชุมชนโดยมีลูกหลานและสมาชิกภายในครอบครัวเป็นแรงงานหลัก และภาครัฐได้มีส่วนช่วยสนับสนุนในการผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน สอดคล้องกับ (ยุพา ประยงค์ทรัพย์, 2555) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนมีการพึ่งพาตนเองในระดับครัวเรือนเป็นอันดับแรก เพื่อลดรายจ่ายให้กับครอบครัว ขึ้นที่สองการพัฒนาสู่ขั้นก้าวหน้าเป็นการนำผลผลิตส่วนเกินมาแลกเปลี่ยนระหว่างกันภายในชุมชน เกิดตลาดภายในชุมชนและระหว่างชุมชน ช่วยส่งเสริมการมีรายได้และขั้นที่สามการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองสังคมภายนอก มีการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพผลผลิตในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถแข่งขันได้

วัสดุพื้นถิ่นที่อยู่ในวิถีชีวิตของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือคนอีสานนำมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องใช้ในวิถีชีวิตประจำวันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น (สถาพร ตีบุญมี ฌ ชุมแพ และพิชัย สดภิบาล, 2553) กล่าวว่า วัสดุพื้นถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือคนอีสานใช้ในการดำรงชีพตลอดมาเป็นเวลานาน และนำมาใช้เป็นวัสดุหรือวัตถุดิบในการพัฒนาที่อยู่อาศัย เครื่องใช้ อาวุธ อุปกรณ์การเกษตร เครื่องดักจับสัตว์ ประกอบด้วย หม้อนึ่ง ไหม มะม่วง เถาวัลย์ ดินด่านเกวียน หินทราย เกวียน-ไม้เก่า ข้าว และข้าวโพด สอดคล้องกับ (วิวัฒน์ จุฑะวิภาต, 2552) โดยธรรมชาติมนุษย์รู้จักนำสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมาดัดแปลงสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์กับตัวเอง ชุมชนที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีวัสดุหรือวัตถุดิบใดก็ย่อมนำสิ่งที่มีอยู่นั้นมาดัดแปลงใช้สอยก่อนสิ่งอื่น

จากการสำรวจกลุ่มผู้ผลิตสินค้าในชุมชนอำเภอประโคนชัย พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการที่มีอายุมากกว่า 10 ปีของอำเภอประโคนชัย ได้แก่ กลุ่มทอผ้าไหม กลุ่มผลิตงานกะลา กลุ่มเย็บรองเท้าและกระเป๋า และกลุ่มเครื่องจักสาน มีความประณีตและสามารถประยุกต์ใช้ร่วมกับการออกแบบอื่น ๆ ได้อีกมาก หากมีการประยุกต์ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมผสมผสานกับแนวคิดการออกแบบร่วมสมัยที่ตอบโจทย์การใช้ชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบันจะเป็นการช่วยอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาโบราณให้ดำรงอยู่ได้ สร้างคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเองให้คนในชุมชน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหมและวัตถุดิบภายในชุมชนอำเภอประโคนชัย ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ฝีมือแรงงานผู้สูงอายุและคนในชุมชน เครื่องมือช่างในบ้าน ซึ่งการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหมในครั้งนี้ ได้แก่ ชุดโคมไฟ ชุดกระเป๋า ชุดประดับโต๊ะอาหาร ชุดหมอนประดับบ้าน ชุดผ้าพันคอ และชุดพวงกุญแจจากแนวคิดความสุขของครอบครัวไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหมและวัตถุดิบภายในชุมชน
2. เพื่อประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

หัวหน้ากลุ่มผู้ผลิตชุมชน รวมทั้งหมด 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเมือง ต.จระเข้มาก, 2. กลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านพาศี ต.ประโคนชัย และ 3. กลุ่มพัฒนาอาชีพบ้านหนองบอน ต.หนองบอน

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลงานด้านการออกแบบ จำนวน 4 คน ได้แก่ นักวิชาการด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ นักวิชาการด้านการออกแบบเครื่องแต่งกายด้วยผ้าไทย นักวิชาการด้านการผลิตภาพยนตร์และโทรทัศน์ และนักวิชาการด้านการตลาด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเพื่อเป็นแนวทางการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหมและวัสดุภายในชุมชน โดยเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มผู้ผลิตชุมชนและแบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มผู้ผลิตชุมชน เพื่อสอบถามผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ภายในชุมชน แบ่งเป็น ชนิดผลิตภัณฑ์ ประเภทผลิตภัณฑ์ และระยะเวลาในการประกอบอาชีพ การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เดินทางเข้าไปทำความเข้าใจในเบื้องต้น จากนั้นได้โทรนัดหมายล่วงหน้าและไปจัดเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

แบบสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อประเมินความพึงพอใจการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านประโยชน์ใช้สอยหลัก และประโยชน์ใช้สอยรองของผลิตภัณฑ์ 2. ด้านรูปร่างรูปทรงมีความสะดวกต่อการใช้งาน 3. ด้านวัสดุและกระบวนการผลิตสัมพันธ์กับทรัพยากรภายในชุมชน 4. ด้านความแข็งแรงทนทานในการใช้งาน 5. ด้านการถ่ายทอดสัญลักษณ์สู่การคลี่คลายรูปทรงองค์ประกอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางวิเคราะห์แนวทางการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากใหม่และวัสดุภายในชุมชน ซึ่งแบ่งเป็น 4 ตอน

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ สำหรับหัวหน้ากลุ่มผู้ผลิตชุมชน

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์แบบสอบถาม สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการออกแบบ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Cheek list) และสรุปรวบรวมคะแนนเรียงตามลำดับ สำหรับผู้วิจัย

ตอนที่ 4 ผลการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Cheek list) และสรุปรวบรวมคะแนนเรียงตามลำดับ สำหรับผู้วิจัย

จากแนวคิดการออกแบบ (Design theory) องค์ประกอบด้านประโยชน์ใช้สอย (Functional) และแนวคิด Osborn's Checklist สามารถสรุปกรอบแนวคิดการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน แบ่งได้เป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านประโยชน์ใช้สอยหลักและประโยชน์ใช้สอยรองของผลิตภัณฑ์
2. ด้านรูปร่างรูปทรงมีความสะดวกต่อการใช้งาน
3. ด้านวัสดุ และกระบวนการผลิตสัมพันธ์กับทรัพยากรภายในชุมชน
4. ด้านความแข็งแรงทนทานในการใช้งาน
5. ด้านการถ่ายทอดสัญลักษณ์สู่การคลี่คลายรูปทรงองค์ประกอบ

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ หัวหน้ากลุ่มผู้ผลิตชุมชน

ด้านสถานภาพทั่วไป พบว่า ช่างภายในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 45-50 ปี นับถือศาสนาพุทธ แต่งงานแล้ว ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพช่างไม้ ช่างกะลามะพร้าว และช่างทอผ้า

ด้านชนิดและประเภทผลิตภัณฑ์ พบว่า ผลิตภัณฑ์จากกะลาขัดมัน ผลิตภัณฑ์จากไม้เนื้ออ่อน ผ้าไหมทอมือพื้นบ้าน จำนวนเท่ากัน คือ อย่างละ 1 กลุ่ม

ด้านประเภทผลิตภัณฑ์ พบว่า กลุ่มกะลาขัดมัน: ของใช้ของตกแต่ง บ้าน, ที่รองสบู่, ขาม, หัวเข็มขัด กลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้บ้านหนองบอน ผลิตภัณฑ์ไม้ของใช้ในครัว ของตกแต่งบ้าน ผลิตภัณฑ์สำหรับสปา เป็นผลิตภัณฑ์ไม้หวัด, ตะหลิว, ทัพพี, ซ้อนชา แบบต่าง ๆ ซึ่งมีผลิตภัณฑ์มากกว่า 100 แบบ ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าตัดเสื้อผ้า

ด้านระยะเวลาในการประกอบอาชีพ พบว่า กลุ่มกะลาขัดมันเริ่มรวมกลุ่มผู้ผลิตในปี 2550 รวมระยะเวลา 12 ปี กลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้บ้านหนองบอน เริ่มรวมกลุ่มผู้ผลิตในปี 2547 รวมระยะเวลา 15 ปี กลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมบ้านจรเข้มาก ผลิตจากการสืบทอดภูมิปัญญาบรรพบุรุษ

ด้านลักษณะทั่วไปของผลิตภัณฑ์พบว่า วัสดุและสีธรรมชาติ ลักษณะผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน ได้แก่ กลุ่มกะลามะพร้าวขัดมัน ผลิตกะลาขัดมันเจาะรูเพื่อทำโคมไฟ ขามกะลา หัวเข็มขัด กลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้หนองบอน ผลิตซ้อน ตะหลิว ทัพพี และของใช้ในสปา กลุ่มผ้าไหมบ้านจรเข้มาก ผลิตผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ และผ้าผืนสำหรับตัดชุด ซึ่งเป็นระบบหัตถกรรมภายในครัวเรือนด้วยเครื่องมือที่ไม่ซับซ้อน

ด้านการตลาดและเศรษฐกิจชุมชน พบว่า ที่มาของวัตถุดิบกลุ่มกะลามะพร้าวรับซื้อกะลามะพร้าวจากพ่อค้าคนกลาง/ผู้ผลิตภาคใต้กลุ่มหัตถกรรมไม้เนียมใช้ไม้ภายในชุมชน และรับซื้อไม้พ่อค้าคนกลาง/จากผู้ประกอบการทางภาคกลาง กลุ่มผ้าไหม ใช้วัตถุดิบจากตลาดภายในชุมชน ด้านวิธีการจัดจำหน่าย พบว่า ผลิตตามคำสั่งซื้อและจำหน่ายให้แก่พ่อค้าคนกลาง แหล่งจัดจำหน่าย พบว่า ส่วนใหญ่จำหน่ายให้แก่พ่อค้าคนกลาง ตลาดนัดและร้านค้าชุมชน

ด้านทัศนคติและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม พบว่า ทุกกลุ่มมีความคิดเห็นคล้ายกันคือ กลุ่มช่างฝีมือมีจำนวนลดลง ชาวผู้สืบทอดเพราะคนรุ่นใหม่นิยมหันไปประกอบอาชีพอื่น ช่างกะลามะพร้าวและผลิตภัณฑ์งานไม้จะผลิตตามคำสั่งซื้อ ส่วนช่างทอผ้ามีการผลิต

และจำหน่ายด้วยตนเอง ลวดลายและสีสันทันช่วงทอเป็นผู้คิดสร้างตามแบบแผนความชำนาญเฉพาะตัว ซึ่งหน่วยงานรัฐได้เข้ามาสนับสนุนและส่งเสริมเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดชุมชนเป็นอย่างมาก

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลิตภัณฑ์เดิม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Cheek list) และสรุปรวบรวมคะแนนเรียงตามลำดับ

ด้านการคัดเลือกสัญลักษณ์ครอบครัวไทย พบว่า รูปทรงสัตว์ รูปทรงดอกไม้ (ร้อยละ 100) และลวดลายสลักบนปราสาท (ร้อยละ 85.71)

ด้านการเลือกรูปทรงของสัตว์ : รูปทรงช้าง (ร้อยละ 100)

ด้านการเลือกรูปทรงของดอกไม้ : รูปทรงบัว (ร้อยละ 100)

ด้านการคัดเลือกลวดลายจากปราสาทหิน : ลวดลายสัตว์หิมพาน (ร้อยละ 100)

ด้านการเลือกรูปทรงสัตว์หิมพานต์จากปราสาทหิน : รูปหน้ากาล (ร้อยละ 100)

ด้านประเภทของผ้าผืน : ผ้าพันคอ ขนาด 50x200 ซม. (ร้อยละ 100) ผ้านุ่ง 100 x 200 ซม.. (ร้อยละ 85.71)

ด้านประเภทของกระเป๋าผ้า : กระเป๋าทรง Change Purse, Clutch Bag, Quilted Bag, Wristlet (ร้อยละ 100)

ด้านประเภทของหมอนตกแต่ง : หมอนกลมและสี่เหลี่ยม ขนาด 37x40 ซม., 37x46 ซม., 48x48 ซม. (ร้อยละ 100)

แนวคิดการออกแบบโคมไฟตั้งโต๊ะและโคมไฟตั้งพื้นรูปทรงใบบัว

การออกแบบและพัฒนาโคมไฟในครั้งนี้ได้นำใบบัวมาเป็นแนวคิดในการออกแบบเพื่อให้ผู้ที่ได้เปิดโคมไฟนี้รู้สึกถึงความสุขเข้าถึงดวงจิตที่สว่างไสว และเรียนรู้ว่าสิ่งที่ทำให้จิตมัวหมองนั้นไม่จริงและจะจากไปในวันหนึ่ง ดวงจิตก็จะกลับมาสดใสอีกครั้ง

การออกแบบในครั้งนี้เลือกใช้การจักสานไม้ไผ่ลายตาข่ายทรงกลมขนาด 35 ซม., 45 ซม. และ 50 ซม. โคมไฟทรงกลมแทนความหมายของความไม่สิ้นสุดของแสงสว่าง ความรัก ความอบอุ่น และความสงบในครอบครัว เทคนิคการทำโคมไฟใบบัวเลือกรูปแบบใบบัวทั้งใบ โคมด้านบนเลือกใช้เทคนิคการเย็บตะเข็บขึ้นลายใบบัว ด้านในใบบัวเย็บซ้อนทับด้วยผ้าเลื่อมโลหะเพื่อช่วยให้เกิดการสะท้อนของแสงที่นุ่มนวลให้มากขึ้น และบ่งบอกถึงการรักษาดวงจิตให้สดใสไม่มัวหมองคือสิ่งมีคุณค่าที่สุด

ภาพ 1 ภาพโคมไฟแนวคิดใบบัว
ที่มา: เมธวดี พยัฆประโคน, 2562

ภาพ 2 การสะท้อนแสงของโคมไฟแนวคิดใบบัว
ที่มา: เมธวดี พยัฆประโคน, 2562

แนวการออกแบบและพัฒนาหมอนตกแต่งห้องนอนรูปทรงใบบัว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านหมอนอิงสำหรับตกแต่งบ้าน พบว่าปลอกหมอนอิงจากแรงบันดาลใจใบบัวทรงกลมแบบกึ่งขอบ และแบบไม่กึ่งขอบ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 50 cm., ชุดหมอนอิงเหลี่ยม ขนาด 40x45 cm., 45x45 ซม., 50x50 ซม., ชุดหมอนอิงเหลี่ยมขนาด 50x50 ซม. แบบใบบัว และลายปักหน้ากาล มีความเหมาะสมสำหรับเป็นแนวทางการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

แนวคิดการออกแบบและพัฒนาหมอนตกแต่งบ้านรูปทรงใบบัว

แบบที่ 1 หมอนกลม ขนาด 50 x 50 ซม. ไม่กึ่งขอบ

ภาพ 3 การทดลองเย็บหมอนรูปทรงใบบัว ขนาด 50 x 50 ซม.

ที่มา: เมธวดี พยัฆประโคน, 2562

จากภาพเป็นการทดลองเย็บหมอนจากแรงบันดาลใจใบบัว 3 แบบ คือ แบบซ่อนตะเข็บ แบบไม้กั้นขอบและแบบกั้นขอบ ชับในให้อยู่ทรงด้วยผ้ากาว เพิ่มสันขอบด้านข้าง เปิดปิดด้วยการรูดซิปด้านข้าง ทำให้สามารถเปลี่ยนไส้หมอนได้อย่างสะดวก และพบว่า การเย็บลวดลายใบบัวเย็บแบบโฆ้วตะเข็บ ช่วยให้หมอนมีความโดดเด่นสะดุดตามากยิ่งขึ้น

1. หมอนกลม ซ่อนตะเข็บและไม้กั้นขอบ พบว่า หมอนไม่เหมือนใบบัว
2. หมอนกลม โฆ้วตะเข็บลายใบบัว เพิ่มขอบสี่เหลี่ยมตลอดแนวด้านข้าง พบว่า หมอนเหมือนใบบัวมากขึ้น
3. หมอนกลมกั้นขอบกลม โฆ้วตะเข็บลายใบบัว ด้านข้างเพิ่มขอบสี่เหลี่ยมตลอดแนว พบว่า หมอนมีลักษณะเหมือนใบบัวมากที่สุด

แบบที่ 2 ชุดหมอนอิงจากแรงบันดาลใจใบบัว

ภาพ 4 การทดลองเย็บชุดหมอนเหลี่ยมแบบตะเข็บกลาง และตะเข็บข้าง
ที่มา: เมธวดี พยัฆประโคน, 2562

จากภาพเป็นการทดลองเย็บลายใบบัวบนหมอนเหลี่ยม ขนาด 37x40 ซม., 37x46 ซม., 48x48 ซม.

แบบที่ 1 การเย็บตะเข็บจากจุดกึ่งกลาง กั้นขอบขอบด้านข้างด้วยสีน้ำเงินเข้ม และเปิดปิดด้วยซิปด้านหลัง พบว่า หมอนได้รูปทรงสวย ให้ผิวสัมผัสนุ่ม แข็งแรง ให้ความรู้สึกภูมิฐาน ในรูปแบบร่วมสมัย

แบบที่ 2 การเย็บตะเข็บจากด้านข้าง กั้นขอบด้านข้าง พบว่า หมอนให้ความรู้สึกเหมือนใบบัวมากขึ้น

จากภาพหมอนทั้ง 2 แบบใช้รูปแบบการเย็บแบบเดียวกัน แตกต่างกันตรงชนิดของผ้า ใบด้านซ้ายเป็นผ้าไหมหัว ด้านขวาเป็นผ้าไหมน้อย พบว่า ผ้าไหมทั้ง 2 ชนิด ให้ผิวสัมผัสแตกต่างกัน มีความโดดเด่นสะดุดตาทั้ง 2 แบบ

แนวคิดการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งโต๊ะอาหารรูปทรงใบบัว

ภาพ 5 ชุดของตกแต่งบนโต๊ะอาหาร
ที่มา: เมธวดี พยัฆประโคน, 2562

แนวคิดในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์บนโต๊ะอาหารจากลวดลายใบบัว เกิดจากแรงบันดาลใจในการนำใบบัวมาใช้ในการทำอาหารของคนไทยในอดีต ดังนั้น หากนำใบบัวมาใช้เป็นแนวคิดในการออกแบบและพัฒนาชุดตกแต่งโต๊ะอาหาร นอกจากจะสื่อสัญลักษณ์ถึงการรักษาดวงจิตไม่ให้เศร้าหมองแล้ว ยังสอดคล้องกับวัฒนธรรมการรับประทานอาหารของคนไทยได้เป็นอย่างดีอีกด้วย การออกแบบในครั้งนี้ มีการพัฒนาแบบ 3 ครั้ง คือ

1. การตีตะเข็บลวดลายใบบัวจากจุดกึ่งกลาง
2. การตีตะเข็บลวดลายใบบัวจากมุมด้านข้าง
3. การปะติดใบบัวขนาดเล็กลงบนผ้า

ซึ่งผลจากการทดลองสร้างต้นแบบ พบว่า เทคนิคการเย็บตะเข็บขึ้นลายใบบัวสะท้อนเอกลักษณ์ของใบบัวได้ดีทุกรูปแบบ เมื่อนำมาใช้ในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์บนโต๊ะอาหาร ซึ่งประกอบด้วย ผ้ารองจาน ที่รองแก้ว ผ้าเช็ดปาก ผ้าปูโต๊ะ และกล่องทิชชู

แนวคิดการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์พวงกุญแจรูปทรงใบบัว

แนวคิดในการออกแบบพวงกุญแจจากผ้าไหมจากรูปทรงใบบัว ที่มีประโยชน์ใช้สอยหลากหลายทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการออกแบบ ดังนี้

แบบที่ 1 พวงกุญแจจากเศษผ้าไหม

ภาพ 6 พวงกุญแจกระเป๋านกประสงค์จากเศษผ้าไหม
ที่มา: เมธวดี พยัฆประโคน, 2562

แบบที่ 2 พวงกุญแจจากเศษผ้าไหม

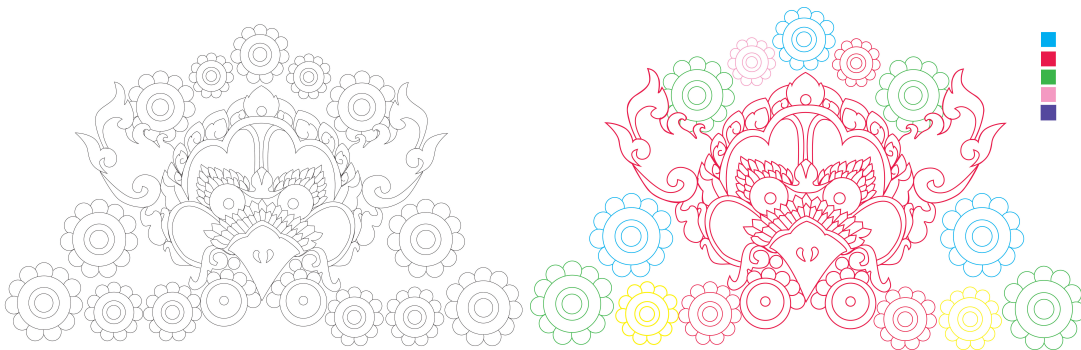
ภาพ 7 พวงกุญแจหัวแก้วน้ำจากเศษผ้าไหม
ที่มา: เมธวดี พยัฆประโคน, 2562

จากการทดลองเย็บกระเป๋าเนกประสงค์ มีพัฒนาการ 3 ครั้ง คือ
แบบที่ 1 กระเป๋าทรงกลมลวดลายใบบัว ติดซิปลงสำหรับรูดเปิดปิดด้านข้าง ภายในบรรจุถุงลวดโลกร้อน สามารถเก็บถุงเมื่อเลิกใช้
งาน หรือแยกการใช้งานต่างหาก มีสายคล้องกระเป๋าต่อการพกพา

แบบที่ 2 กระเป๋าห้อยแก้วน้ำหวานลวดลายใบบัว ขอบด้านข้างเย็บขึ้นตะเข็บลายใบบัว มีหูหิ้วสำหรับแก้วน้ำและขอเกี่ยว
สำหรับเก็บขึ้นแขวนเมื่อเลิกใช้งาน

ซึ่งผลจากการออกแบบ พบว่า ผ้าไหมมีคุณสมบัติซึมซับน้ำได้ดี ระบายน้ำได้ง่าย ซักทำความสะอาดง่าย มีความเหนียวแน่น
น้ำหนักเบา เหมาะสำหรับนำมาใช้เป็นกระเป๋าตุงคิใบเล็กและถุงหัวแก้วน้ำหวานได้เป็นอย่างดี

แนวความคิดการออกแบบและพัฒนาลวดลายปัก แรงบันดาลใจหน้ากาล

ภาพ 8 ลวดลายหน้ากาลคายนางอุษะ
ที่มา: เมธวดี พยัฆประโคน, 2562

จากภาพลวดลายหน้ากาลคายนางอุษะ เลือกใช้หน้าหน้ากาลวัยเด็กที่มีความสดใสน่ารักกำลังใช้มือจับพวงอุษะดอกไม้
รับประทาน หน้ากาลเป็นตัวแทนของการปกป้องรักษาพวงดอกไม้เป็นตัวแทนของกาลเวลาเมื่อยักษ์หน้ากาลที่ทำหน้าที่คอยการปกป้อง
รักษาเทวสถานกำลังกลืนกินกาลเวลาอยู่นั้น จึงหมายถึงความสุขอันเป็นนิรันดร์

แบบที่ 1 ปลอกหมอนลวดลายหน้ากาลคายอุบะ

ภาพ 9 ปลอกหมอนหน้ากาลคายอุบะ
ที่มา: เมธวีดี พยัฆประโคน, 2562

ภาพ 10 บรรจุภัณฑ์ปลอกหมอนหน้ากาลคายอุบะ
ที่มา: เมธวีดี พยัฆประโคน, 2562

จากภาพ หมอนอิงสีเหลี่ยมจัตุรัสปกลายหน้ากาลด้วยเส้นไหม 2 สี คือ สีชมพู และสีม่วงเข้มล้อมรอบด้วยพวงอุบะดอกไม้สีชมพูอ่อน

แบบที่ 2 ผ้าพันคอลายหน้ากาล

ภาพ 11 การทดลองปักลายหน้ากาลคยอูบะด้วยไหม 5 สี บนผ้าสีพื้น
ที่มา: เมธวดี พยัฆประโคน, 2562

ภาพ 12 การทดลองปักลายหน้ากาลคยอูบะด้วยไหม 5 สี บนผ้าขาวม้า
ที่มา: เมธวดี พยัฆประโคน, 2562

การออกแบบและพัฒนาผ้าพันคอปักลายหน้ากาลคยอูบะ ที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากประติมากรรมหินอิทธิพลเขมร โดยได้ทดลองปักลายหน้ากาลลงบนผ้าขาวม้าไหมและผ้าไหมน้อย ด้วยไหม 2 สี และ 5 สี พบว่า ลวดลายหน้ากาลสอดคล้องกับผ้าไหมเป็นอย่างดี ลวดลายมีความสวยงามสะดุดตา สามารถนำผ้าปักที่ได้ไปเป็นผ้าพันคอ ปกคลุมหน้า กระเป๋า โคมไฟ และอื่น ๆ ได้

แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋า จากลูกมะเฟือง

ความเป็นมาของรูปแบบกระเป๋าโดยแนวคิดในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหมและวัสดุชุมชนในครั้งนี้ นำเสนอกระเป๋าจากแนวคิดความสุขของครอบครัวไทยโดยมีช้างเป็นสัญลักษณ์ เนื่องจากธรรมชาติของช้างนั้นเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม และอยู่ร่วมกันแบบสังคมครอบครัวเช่นเดียวกับครอบครัวคนไทยซึ่งจะมีการดูแลซึ่งกันและกันในกลุ่มเครือญาติ อาศัยอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยส่งผลให้คนไทยมีนิสัยเป็นมิตรและยิ้มแย้มแจ่มใส

ภาพ 13 ภาพแพทเทิร์นและกระเป๋าจากแรงบันดาลใจลูกมะเฟือง
ที่มา: เมธวดี พัยมประโคน, 2562

จากแนวคิดครอบครัวไทย ที่มีช้างเป็นสื่อสัญลักษณ์ประยุกต์ร่วมกับรูปทรงของผลมะเฟืองที่มีลักษณะการแบ่งครึ่งของวงกลมที่มีส่วนโค้งสัมผัสที่ช่วยให้แพทเทิร์นกระเป๋ามีลักษณะสมมาตรทุกด้าน การผสมผสานแนวคิดและแรงบันดาลใจร่วมกับหลักการทางคณิตศาสตร์ทำให้กระเป๋าสามารถยืดหดได้เป็นทรงกลมที่ใช้งานได้ง่าย แข็งแรง และอยู่ทรงขณะใช้งาน การออกแบบในครั้งนี้ได้ทำการทดสอบทดลองแพทเทิร์นด้วยการทำกระเป๋าทั้งหมด 12 แบบ ใน 5 ขนาด ดังนี้ คือ ขนาด 6 นิ้ว, 8 นิ้ว, 10 นิ้ว, 14 นิ้ว, 16 นิ้ว และ 18 นิ้ว

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ

ด้านสภาพทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ช่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่างอายุ 41-50 ปี นับถือศาสนาพุทธ ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ด้านการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ ด้านการออกแบบเครื่องแต่งกาย ด้านการตลาดและสินค้าชุมชน

ตาราง 1 แสดงผลการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหม และวัตถุดิบภายในชุมชน

ด้านการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหม และวัตถุดิบภายในชุมชน	(\bar{X})	S.D.
ชุดโคมไฟ		
- การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	4.50	0.532
- รูปร่างมีความงามทางสุนทรียศาสตร์, ผลิตภัณฑ์สามารถซ่อมบำรุงได้ และผลิตภัณฑ์ก่อให้เกิดความรู้สึกแตกต่างจากเดิม	4.75	0.50
ชุดกระเป๋า		
- การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	4.28	0.725
- โครงสร้างผลิตภัณฑ์แข็งแรงทนทาน	4.60	0.548
- ผลิตภัณฑ์สามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานได้, รูปร่างเอื้อต่อการใช้งาน, รูปร่างมีความงามทางสุนทรียศาสตร์, ผลิตภัณฑ์แสดงถึงการคลี่คลายเรื่องราวหรือองค์ประกอบใหม่ และผลิตภัณฑ์ก่อให้เกิดความรู้สึกแตกต่างจากเดิม	4.20	0.447
ชุดตกแต่งโต๊ะอาหาร		
- การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	4.52	0.526
- รูปร่างเอื้อต่อการใช้งาน, กระบวนการผลิตสอดคล้องกับวิถีชุมชน และโครงสร้างผลิตภัณฑ์แข็งแรงทนทาน	4.80	0.447
ชุดปลอกหมอน		
- การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	4.46	0.497
- กระบวนการผลิตสอดคล้องกับวิถีชุมชน และวัสดุหลักเป็นทรัพยากรภายในชุมชน	4.80	0.447
- ประโยชน์ตรงตามการใช้งาน ผลิตภัณฑ์สามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานได้ โครงสร้างผลิตภัณฑ์แข็งแรงทนทาน และผลิตภัณฑ์แสดงถึงการคลี่คลายเรื่องราวหรือองค์ประกอบใหม่	4.60	0.548
ชุดพวงกุญแจ		
- การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	4.42	0.636
- ผลิตภัณฑ์สามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานได้ และกระบวนการผลิตสอดคล้องกับวิถีชุมชน	4.80	0.447
- รูปร่างเอื้อต่อการใช้งาน และผลิตภัณฑ์สามารถซ่อมบำรุงได้	4.60	0.548
ชุดผ้าพันคอ		
- การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	4.44	0.636
- ผลิตภัณฑ์ก่อให้เกิดความรู้สึกแตกต่างจากเดิม	5.00	0.00
- ความสามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานได้, วัสดุหลักเป็นทรัพยากรภายในชุมชน และผลิตภัณฑ์แสดงถึงการคลี่คลายเรื่องราวหรือองค์ประกอบใหม่	4.60	0.548

จากตารางผลการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหม และวัตถุดิบภายในชุมชน แสดงให้เห็นว่า ผลการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดตกแต่งโต๊ะอาหาร ค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{X} =4.52) เมื่อพิจารณาตามรายชื่อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่ ชุดโคมไฟ (\bar{X} = 4.50) ชุดปลอกหมอน (\bar{X} =4.52) ชุดผ้าพันคอ (\bar{X} =4.44) ชุดพวงกุญแจ (\bar{X} =4.42) ชุดกระเป๋า (\bar{X} =4.28) ตามลำดับ

ผลิตภัณฑ์สามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานได้, รูปร่างเอื้อต่อการใช้งาน, ผลิตภัณฑ์มีความงามทางสุนทรียศาสตร์แสดงถึงการคลี่คลายเรื่องราวหรือองค์ประกอบใหม่ และผลิตภัณฑ์ก่อให้เกิดความรู้สึกแตกต่างจากเดิม

สรุปและอภิปรายผล

ด้านข้อมูลทั่วไป ช่างฝีมือพื้นบ้านมีทั้งหญิงและชายแยกตามประเภทของงาน ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการรวมกลุ่มกันมา มากกว่า 10 ปี และเป็นวัสดุที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ได้ดัดนั้น ประกอบด้วยกลุ่มผลิตภัณฑ์ จากกะลาขัดมัน, ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานไม้ และผ้าไหมทอมือพื้นบ้าน กลุ่มงานไม้มีการผลิตของใช้ของตกแต่งบ้าน, ที่รองสบู่, ขาม, หัวเข็มขัด, ผลิตภัณฑ์ไม้สำหรับสปา, ไม้nard, ตะหลิว, ทัพพี, ซ้อนชาไม้ รวมแล้วมีรูปแบบผลิตภัณฑ์แบบต่าง ๆ มากกว่า 100 แบบ กลุ่มทอผ้าผลิตผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าตัดชุด กลุ่มกะลาขัดมันผลิตกะลาขัดมัน ผลิตภัณฑ์หวัดเข็มขัด และภาชนะแบบต่าง ๆ ด้วย กระบวนการผลิตที่ไม่ซับซ้อน วัตถุดิบมีการสั่งซื้อจากพ่อค้าคนกลาง การค้าส่วนใหญ่เป็นการค้าส่งให้กับกลุ่มลูกค้าประจำมากกว่า ขาจรหรือนักท่องเที่ยว และร้านค้าตลาดนัดของภาครัฐที่จัดขึ้นตามเทศกาลประจำปี

ด้านการคัดเลือกแนวทางการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านผลิตภัณฑ์เดิม พบว่า ผ้าพันคอ กระเป๋า พวงกุญแจ โคมไฟ หมอน ชุดแต่งโต๊ะอาหาร, ด้านสัญลักษณ์ครอบครัวไทยพบว่า รูปทรงสัตว์ รูปทรงดอกไม้ และลวดลายสลักจากปราสาท, ด้านรูปทรง ของสัตว์พบว่า รูปทรงช้าง, ด้านรูปทรงของดอกไม้พบว่า รูปทรงบัว, ด้านลวดลายจากปราสาทหิน พบว่า ลวดลายสัตว์หิมพาน, ด้าน ลวดลายสัตว์หิมพานต์จากปราสาทหิน ที่แสดงความหมายมงคล พบว่า รูปหน้ากาล, ด้านผ้าผืน พบว่า ผ้าพันคอ ขนาด 50x200 ซม., ด้านกระเป๋าผ้า พบว่า กระเป๋าทรง Change purse, Clutch bag, Quilted bag, Wristlet, ด้านหมอนอิง พบว่า หมอนอิงขนาด 37x40 ซม., 37x46 ซม., 48x48 ซม.

ด้านผลการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีความเหมาะสมผ้าไหมและวัตถุดิบภายในชุมชน ได้แก่ ชุดโคมไฟ พบว่า โคมไฟตั้ง โต๊ะ โคมไฟตั้งพื้น, กระเป๋า พบว่า กระเป๋าต่างค์แบบพับ 3 ทบ, ชุดกระเป๋าจากแรงบันดาลใจช้างและลูกมะเฟือง ได้แก่ กระเป๋า ลูกมะเฟืองสะพายไหล่ กระเป๋าถือลูกมะเฟือง ขนาด 10 นิ้ว, 14 นิ้ว และ 16 นิ้ว, ชุดหมอนอิงแรงบันดาลใจจากใบบัว พบว่า ชุดหมอนอิงทรงกลมขนาด 50 ซม. และหมอนอิงทรงเหลี่ยม ขนาด 40x45 ซม., 45x45 ซม., 50x50 ซม. และผ้าพันคอปกปลายหน้ากาลแบบ ปีก 2 สี และแบบปีก 5 สี

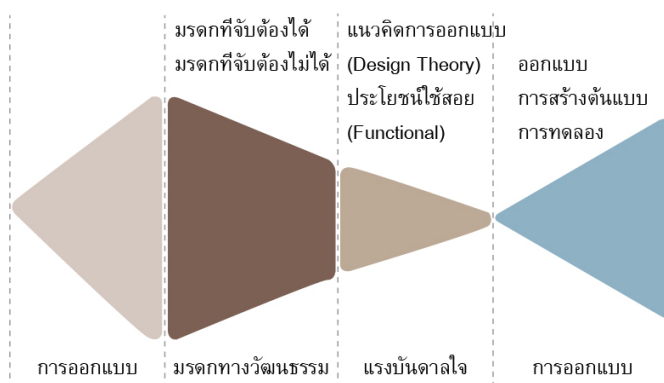
ด้านความพึงพอใจต่อผลการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหม และวัตถุดิบภายในชุมชน พบว่า ผลการออกแบบและ พัฒนาผลิตภัณฑ์พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ตามรายละเอียดดังนี้ คือ ชุดโคมไฟ พบว่า รูปร่างมีความงามทางสุนทรียศาสตร์, ผลิตภัณฑ์สามารถซ่อมบำรุงได้ และผลิตภัณฑ์ก่อให้เกิดความรู้สึกแตกต่างจากเดิม, ชุดกระเป๋า พบว่า โครงสร้างผลิตภัณฑ์แข็งแรง ทนทาน รองลงมา คือ ผลิตภัณฑ์สามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานได้, รูปร่างเอื้อต่อการใช้งาน, รูปร่างมีความงามทางสุนทรียศาสตร์และ แสดงถึงการคลี่คลายเรื่องราวหรือองค์ประกอบใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกแตกต่างจากเดิม, ชุดตกแต่งโต๊ะอาหาร พบว่า การ ออกแบบเอื้อต่อการใช้งาน, กระบวนการผลิตไม่ซับซ้อนและสอดคล้องกับวิถีชุมชน ตะเข็บผ้าช่วยให้โครงสร้างผ้ามีความแข็งแรง ทนทาน, ชุดปลอกหมอน พบว่าวัสดุและกระบวนการผลิตสอดคล้องกับวิถีชุมชน ประโยชน์ตรงตามการใช้งาน ผลิตภัณฑ์สามารถ ปรับเปลี่ยนการใช้งานได้ โครงสร้างผลิตภัณฑ์แข็งแรงทนทาน และผลิตภัณฑ์แสดงถึงการคลี่คลายเรื่องราวหรือองค์ประกอบใหม่ ชุด พวงกุญแจ พบว่าผลิตภัณฑ์สามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานได้และกระบวนการผลิตสอดคล้องกับวิถีชุมชน ชุดผ้าพันคอปกปลาย พบว่า ควรปกปลายบนผ้าพื้นมากกว่าผ้าลายเพื่อให้ลวดลายปรากฏชัดเจนบนผืนผ้า

อภิปรายผล

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนควรวัดชีวิตของคนภายในชุมชนจากประเพณี วัฒนธรรม ฝีมือแรงงาน และความ เชี่ยวชาญเฉพาะของช่างฝีมือจะช่วยให้การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุภายในชุมชนคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชนนั้น สามารถผลิตได้จริงและสามารถต่อยอดผลิตภัณฑ์สู่การสร้างธุรกิจของคนภายในชุมชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับ (อริย์ วานิชกร, 2559) กล่าวว่า นักออกแบบควรวัดชีวิตความเป็นมาความสำคัญ ตลอดจนรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิม การเก็บข้อมูลด้วยการร่าง ภาพจะทำให้เกิดประสบการณ์จากการมองเห็น ความคุ้นเคยกับรูปร่าง รูปทรง และสุนทรียภาพในภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อให้เกิด ความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงกับผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมจนเกิดการพัฒนารูปแบบที่คงอัตลักษณ์อันทรงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (อมรรัตน์ อนันต์วรราชพงษ์, 2560) กล่าวว่า ศิลปะหัตถกรรมไทย เป็นคุณค่าแห่งภูมิปัญญาไทย ซึ่งเป็นการนำแนวคิดมาพัฒนาวัตถุดิบ ในท้องถิ่นของตน สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ในครัวเรือนสู่งานฝีมือระดับสากลได้อย่างภาคภูมิใจ

ซึ่งแนวทางการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์ชุมชนนั้น นักออกแบบสามารถวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนได้จากการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมภายในชุมชน ซึ่ง (ชวลิต สิทธิฤทธิ์ ,2559) กล่าวว่า มรดกทางวัฒนธรรม แบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น โบราณวัตถุโบราณ แหล่งโบราณคดี งานจิตรกรรม เป็นต้น และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือเรียกว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ได้แก่ ภาษา ศิลปะการแสดง งานช่างฝีมือดั้งเดิม เป็นต้น ซึ่ง (นิรัช สุดสังข์, 2559) กล่าวว่า งานสร้างสรรค์สาขาการออกแบบที่แสดงแนวคิดของผู้สร้างสรรค์เองโดยไม่ลอกเลียนแบบผู้ใด กระบวนการสร้างสรรค์งานต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและมีการวางแผนล่วงหน้า ดังนั้น เมื่อนำแนวคิดมรดกทางวัฒนธรรมมาวิเคราะห์หาอัตลักษณ์ชุมชนและบูรณาการร่วมกับแนวคิดการออกแบบ (Design theory) องค์ประกอบด้านประโยชน์ใช้สอย (Functional) ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบ ผสมผสานกับกระบวนการออกแบบ การสร้างต้นแบบ การทดสอบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ และการทดสอบตลาดจะเป็นหนึ่งแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์ชุมชนได้ ตามแนวคิดด้านล่างนี้

การออกแบบผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์ชุมชน

ภาพ 14 แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์ชุมชน
ที่มา: เมธวีดี พยัฆประโคน, 2565

จากภาพแสดงแนวคิดการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์ชุมชนนั้น นักออกแบบควรมีการวางแผนล่วงหน้าถึงวัตถุประสงค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือแนวคิดในการออกแบบ ศึกษาประวัติความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ มรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน ให้ความสำคัญกับช่างฝีมือในท้องถิ่นและสร้างเครือข่ายช่างฝีมือเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาช่างฝีมือรุ่นใหม่ นอกจากนี้การสร้างแรงบันดาลใจด้วยการส่งเสริมให้ช่างฝีมือเห็นความสำคัญของการจดลิขสิทธิ์ทางปัญญาการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้าระหว่างประเทศในการขยายธุรกิจขนาดเล็กลงและขนาดกลาง สนับสนุนช่างฝีมือให้เข้าร่วมการจัดแสดงสินค้าและนิทรรศการในช่วงเทศกาลงานประเพณีที่รัฐจัดขึ้นเพื่อสร้างพันธมิตรทางธุรกิจกับร้านค้าระดับสูงเพื่อเปิดช่องทางทางการขายที่หลากหลายและน่าเชื่อถือ ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากบริบทเดิมที่ทุกคนคุ้นเคยให้มีประโยชน์ใช้สอยได้มากกว่าเดิม ด้วยกระบวนการออกแบบสร้างสรรค์ การทดสอบ-ทดลอง สร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ เพื่อต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนให้พร้อมใช้งานได้อย่างหลากหลายอย่างที่หลายคนนึกไม่ถึง

ข้อเสนอแนะ

1. การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามอัตลักษณ์ชุมชนควรกำหนดเป้าหมายการผลิตให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม และเศรษฐกิจตามยุคสมัยว่าจะให้ผลงานอยู่ในระดับ High End หรือระดับอุตสาหกรรมงานฝีมือเพราะส่งผลต่อการกำหนดตลาดและแนวทางการพัฒนาสินค้าให้สอดคล้องกับฝีมือ แรงงาน เครื่องมือ ทรัพยากรและการสืบทอดภูมิปัญญาภายในชุมชน

2. การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนในการประยุกต์ใช้ความรู้ความสามารถในการปรับเปลี่ยนองค์ความรู้พื้นฐานให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจ สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้ จะส่งผลให้เกิดการเห็นคุณค่าและร่วมกันอนุรักษ์ และฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมอย่างเข้มแข็งจากคนภายในชุมชนเอง

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามอัตลักษณ์ชุมชนอย่างยั่งยืน ต้องพัฒนาจากล่างขึ้นบนซึ่งประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน คือ 1. ความคิดสร้างสรรค์และการกำหนดวัตถุประสงค์ของการออกแบบ 2. การสร้างเครือข่ายช่างฝีมือเพื่อให้ช่างฝีมือระดับสูงเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพัฒนาช่างฝีมือรุ่นใหม่ 3. การสร้างเครือข่ายกับร้านค้าที่มีชื่อเสียง และเพิ่มช่องทางการการตลาดที่หลากหลายน่าเชื่อถือ และ 4. การสนับสนุนจากภาครัฐในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี การจัดงานเทศกาลประเพณี การจัดสิทธิบัตรการจัดแสดงสินค้าและนิทรรศการทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อประชาสัมพันธ์และสร้างประสบการณ์ให้กลุ่มประเทศหรือผู้ที่สนใจเกิดความรูสึกประทับใจและเลือกใช้สินค้าจากชุมชนไทย

เอกสารอ้างอิง

ชวลิต สิทธิฤทธิ์. (2559). จับต้องได้-จับต้องไม่ได้: ความไม่หลากหลายในความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรม. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี**, 8(2), 141-160.

ณรงค์ เส็งประชา. (2537). **สังคมวิทยา** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิกัดอักษร.

นิรัช สุตสังข์. (2559). **ระเบียบวิธีวิจัยทางการออกแบบ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ยศ สันตสมบัติ. (2544). **มนุษย์กับวัฒนธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ยุภา ประยงค์ทรัพย์. (2555). **การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากกรณี ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

อัจฉรา ภาณุรัตน์ และสุริยะ ชนะชัย. (2555). **วัฒนธรรมและเศรษฐกิจชุมชนอีสาน**. ในยุภา ประยงค์ทรัพย์ (บรรณาธิการ). **การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก**. (น.110-141). กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.

วัฒน์ จุฑะวิภาต. (2552). **ศิลปะพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานพัฒนาชุมชน. (2560). **ประวัติอำเภอประโคนชัย**. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอประโคนชัย. บุรีรัมย์. มปน.

อมรรัตน์ อนันต์วราพงษ์. (2560). **หลักการวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรรณู วานิชการ. (2559). **การออกแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.